

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

**ТОПОЛОГІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни за вибором
підготовки докторів філософії зі спеціальності
034 «Культурологія»

Харків - 2016

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківська державна академія культури,
факультет культурології, кафедра культурології та медіа-комунікацій

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктор філософських наук, доцент, професор кафедри Артеменко А.П.

Затверджено Радою факультету культурології ХДАК
“” квітня 2016 року, протокол №

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Топологія міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки аспіранта спеціальності 034 «Культурологія».

Навчальна дисципліна «Топологія міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації» є синтетичною навчальною дисципліною, що сприяє узагальненню знань з курсів «Філософія», «Соціологія», «Культурологія» та інших курсів гуманітарного циклу підготовки, та спрямована на формування навичок соціального спілкування, аналітичної діяльності та теоретичного узагальнення явищ та процесів у сфері міжкультурної комунікації в умовах сучасного світу.

Мета курсу «Топологія міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації».

«Топологія міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації» – це курс, метою якого є формування теоретичної основи світогляду та культури мислення, засвоєння та запровадження методологічних принципів наукової аналітики та продуктивної соціальної поведінки. Вивчення курсу сприяє свідомому та плідному використанню принципів, форм, методів та законів аналітики культурного простору і міжкультурних комунікацій, а також оволодінню навичками аналізу та впорядкування інформації, створення теоретичних концепцій пояснення соціокультурної взаємодії в умовах глобалізації.

Завдання курсу «Топологія міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації». Вивчення проблематики запропонованого курсу відповідає принципам гуманізації та гуманітаризації освіти, що сприяє фаховій підготовці спеціалістів у вищих навчальних закладах. Оволодіння методологією топології міжкультурної взаємодії розвиває здатність людини до когнітивної діяльності, конструктивного теоретичного діалогу, допомагає студентам в отриманні якісної професійної освіти та формуванні високої комунікативної культури.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: - основні методологічні принципи топологічного аналізу;

- характеристики природи та процесу міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації;

- традиційні та сучасні теорії, що пояснюють способи та форми міжкультурної взаємодії;

вміти: - використовувати принципи і правила топологічної методології для культурологічного аналізу;

- розпізнавати, інтерпретувати та систематизувати емпіричний матеріал щодо міжкультурної взаємодії;

- застосовувати засоби топологічного аналізу для аналізу і оцінки інформації наукового, професійного, соціально-комунікативного характеру.

1. Програма навчальної дисципліни

Модуль I. Топологія міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації.

Змістовий модуль 1. Топологія як методологія дослідження культури

Тема 1. Топологія як методологія дослідження культури

Зміни підходів до дослідження культури у ХХ ст. Термін «топологія». Топос в ракурсі дослідження проблеми ідентичності. Дослідження актів свідомості, в яких конструюється предметний світ і «життєвий світ» як активне усвідомлене існування (Е. Гуссерль). Проблема розуміння існування людини в соціумі, формування нової онтології, системи множинних соціальних структур і соціальних практик (філософські системи М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра, М. Мерло-Понті, Е. Левінаса, соціологічні теорії А. Шюца, Т. Лукмана, П. Бурд'є).

Розробки концепції соціальної топології П. Бурд'є та Е. Гідденса в рамках соціальної теорії. Акторно-мережева теорія в 90-х роках ХХ століття в роботах Б. Латура, Дж. Ло і М. Каллон. Топологія як метод дослідження культури.

Тема 2. Топос культури: Річ та формування об'єктності.

Поняття «топос» в онтології. Соціальний об'єкт та предметний, речовий «субстрат»; соціальний об'єкт, що організує фізичний і функціональний простір навколо себе; складна структура об'єкту та умова його цілісності та статичності.

Акторно-мережева теорія в роботах Б. Латура, Дж. Ло, К. Кнорр-Цетіної і М. Каллон.

Концепт «об'єктність» в акторно-мережевої теорії та його використання в сфері соціальної теорії для виокремлення й аналізу соціальних об'єктів. Концепція об'єкт-центричної соціальності К. Кнорр-Цетіної, що пов'язує процеси визначення ідентичності, місця, функціональної активності та значення соціального Я в залежності від об'єктно-речового оточення. Потенціал методологічних знахідок, зроблених в акторно-мережеві концепції суспільства, для теоретичного узагальнення в межах культурології.

Тема 3. Культура, актор і актант в умовах мінливої соціальної геометрії

Топологічний підхід до розгляду культури вимагає зміни ставлення до визначення ролі середовища, фону, простору, в якому відбувається проявлення Я. Розуміння Я як здатності створювати єдність. Суб'єкт як «частина соціального тіла». Ставлення до людини як до діяльного фактора соціально-культурних процесів в соціальних науках ХХ ст.. Людина як «рухливий трудовий ресурс», діяльність якого створює «антропогенний фактор».

Залежність від обставин і необхідність вчиняти за обставинами дає привід для зрівняння статусів оточення і суб'єкта. Аналізу змісту понять «індивід», «суб'єкт», «актор» («дівець»). Поняття «актор» та «актант». Діяльність суб'єкта як опосередкування дії іншого. «Соціальна фізика» заміняє систему природного оточення, а пояснення змін набуває виключно забарвлення суспільних потреб і динаміки розвитку. Формула топологічного позначення місця особистості.

Змістовий модуль 2. Моделі співіснування культур в умовах глобалізації.

Тема 4. Культура індивідуалізованого суспільства.

Концепція індивідуалізованого суспільства. Новий тип соціальності, що відбиває ідею індивідуалізації прав, вчинків, участі в суспільному житті як захисті власних інтересів. Суб'єкт та форми його правової екстеріоризації (в понятті «громадянин»). Ідеологія суб'єкта. Історично індивідуалізований суб'єкт. Доба індивідуалізованого суспільства за визначенням З. Баумана. Прагматичність модерної моделі функціонування культури. Б. Андерсон «Уявлені спільноти». Спільнота як ідеологічний конструкт, який можна моделювати за бажанням. Активний дієвий статус особи і спроба позбавитись від «накиннутих ззовні» форм ідентифікації.

Тема 5. Варіанти співіснування культур в умовах глобалізації.

Ідея об'єктності як демонстрація залежності суб'єкта, який увімкнено в зовнішні стосунки мереж, потоків, фізично-просторової локації. Проблема культурної ідентичності постає як не як проблема виокремлення з оточення, а як проблема неможливості протистояння злиттю з ним. «Відмінність поважна». «Присвоєння» соціального простору, який утворено спільністю ознак.

Концепція З. Баумана та І. Валерстайна. Глобалізація як капіталізм. Система світової взаємодії, що прив'язана до процесів європейської модерності, культурної і політичної експансії європейських країн.

Концепція глобалізації за Й. Фрідманом, як відбиття процесу боротьби за гегемонію центральних культур і дифузії їх цінностей.

Глобалізація за Р. Робертсоном, як процес стирання великомасштабної локальності, вираженої в формах етнічних націоналізмів.

Мультикультуралізм, гібридизація, креолізація та глокалізація як форми взаємодії культур в умовах глобалізації. Постколоніалізм та проблема фронтира в сучасному світі. Мультикультуралізм як ідеологія спрямована на практичне застосування. Мультикультуралізм - ліберальну модель контролю колонізованого світу. Мультикультуралізм - політична ідеологія суспільств з високим ступенем расової сегрегації, які ґрунтуються на розумінні меншовартості чужих культур. Відмова від політики мультикультуралізму.

Тема 6. Мережа як форма міжкультурної взаємодії.

Культура просторово й топологічно множинна і мінлива (об'єктна). Об'єктність культури, її залежність від топосу в мережах соціальних взаємин і просторового перебування.

Поняття «мережа» в сучасній соціальній філософії. Мережа і ризома. П.Бурд'є, М. Кастельс, Ж. Деріда про взаємодію просторів культури.

Динамічність, мінливість, ситуативність, відсутність координаційних напрямків

Мережа — суто технічне явище інформаційних технологій, яке передбачає багатоканальність з'єднання носіїв та «генераторів» інформації. Мережа набуває рис системи з множинністю начал, де комунікація здійснюється одночасно за різними напрямками і сферами. Динамічний процес, що не має чіткої спеціалізації. Відкритість мережі передбачає необмежену кількість користувачів і контактів. Користувач мережі водночас генератор і реципієнт інформації.

Концепт культури як мережі - нове бачення множинності і мінливості феномену культури, який не зводиться лише до статичних історичних чи територіальних форм і структур. Міжкультурна взаємодія — це утворення мережевого зв'язку тотального характеру. Мережева система міжкультурної взаємодії передбачає наявність рухливих адаптаційних форм її організації. Міжкультурна взаємодія як мережа — це інтерактивна система, що генерує виникнення внутрішніх зв'язків і утворення нових мереж різного розміру

Тема 7. Ринкова природа міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації.

Ринкові структури глобалізації. Глобальний ринок усуває національні та територіальні сегментації розподілу споживання товарів. Ринкова сегментація ґрунтується на задоволенні

спектра потреб, які пропонує масове виробництво. Ринок, як система структурування життєвого ладу і стилю життя.

Культура масового виробництва і концепт мак-культури. Дизайнерський простір, що уніфікує символічне оточення людей по всьому світу. Ринок залучає специфіку культурних локальностей як товарну пропозицію, і поширює товарний вибір.

Формування субкультур без укорінення в традиційних національних культурах. Локальні культури як «цільове середовище» ринкових стратегій, що стимулюють споживання через уникнення сталих форм, традиційності. Винахід універсальних культурних/товарних цінностей, які «зривають якір» сталих локальних культур.

Ринок створює єдиний «товарний світ» або топологічний простір з різноманітним пропозиційним стилем життя, матеріальних форм. Уніфікація символічного оточення. Проблема підміни укладу культури іміджевим сурогатом рекламного образу єдиного товарного світу.

Тема 8. Маркетингові технології як інструмент конструювання міжкультурної взаємодії сучасної доби.

Ідея дослідження впливу маркетингових практик на формування соціальної свідомості в соціальних концепціях 80-х років ХХ століття. Ідея можливості надавати індивідуалізовані послуги.

Глобалізація ринків і капіталу як умова існування інфраструктури світової економіки. Утворення глобальної організації життєдіяльності регіональних і тотальних спільнот. Глобальний інтегрований ринок - об'єднання фірм різних регіонів, що зберігають специфіку цих регіонів. Збереження множинності, різноманіття і мінливості за умов спільності правил і процедур, за якими існує ринок.

Створення «однотипного різноманіття». Конвергенція глобальної культури як наближення до однакових форм і значень культур, які мають різне походження. Концепція ринкової стратегії культури У. Бека. Умова конвергенції - однакове топологічне середовище розвитку різних за походженням культур, що забезпечується системою товарного виробництва. Поява на символічному рівні культури гібридних та інтеркультурних дизайнерських рішень архітектурних, технічних, побутових об'єктів. Упорядкування різноманітності надає носію локальної культури статус глобального користувача.

Міжкультурна взаємодія - оборот інформації, продуктів споживання і надання послуги «мобільність» для робочої сили, послуг і капіталу. Універсальне символічне значення товару в суспільстві споживання, що забезпечило процес конвергентності культур. Прагматична модель організації досвіду міжкультурної взаємодії.

Тенденція до руйнації крупних сталих ідентичностей, що вкорінені в історії і прив'язані до географічного положення. Корпорація як маркетинговий елемент. Побудова ідентичності на ототожненні цінності вільного доступу до товарів і послуг, а також мобільності з образом гедоністичної культури західного світу.

Корпоративна ідеологія спрямована на залучення до спільної структури не всієї локальності, а лише її сегменту, що в подальшому надає змогу розширити внутрішню різноманітність.

2. Основна рекомендована література

Базова

1. Артеменко А.П., Бобловский О.Ю. Від глобалізації до індивідуалізації: топологія міжкультурної взаємодії. – Харків: Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. – 216 с.
2. Борев В. Ю. Культура и массовая коммуникация / В. Ю. Борев, А. В. Коваленко. — М.: Наука, 1986. — 301 с.
3. Бурдые П. Социология социального пространства / П. Бурдые; [пер. с фанц.; отв. ред. перевода Н. А. Шматко]. — М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2007. – 288 с.

4. Глобальні модерності. – К.: Ніка-Центр, 2008.
5. Социология вещей: сборник статей / под ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006.

Допоміжна

1. Адорно Т. В. Негативная диалектика / Т. В. Адорно; [пер. с нем. Е. Л. Петренко]. — М.: Научный мир, 2003. — 380 с.
2. Андерсон Б. Воображаемые сообщества. Размышления об истоках нации и национализма / Б. Андерсон; [пер. с англ. В. Николаев; вступ. ст. С. Баньковская]. — М.: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2001. — 288 с.
3. Аристотель. Поэтика // Соч.: В 4 т. — М.: Мысль, 1983. — Т.4. — С. 645-680.
4. Аристотель. Физика // Соч в 4 т. — М.: Мысль, 1981. — Т. 3.— С. 59-262.
5. Артеменко А. П. Україна: Terra ad marginem / А. П. Артеменко // Перекрестки. — № 3-4/2007. Журнал исследований восточноевропейского пограничья Вильнюс: Европейский гуманитарный университет, 2007. — С. 152-166.
6. Артеменко А. П. Мінливість та множинність глобальної культури / А.П. Артеменко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, №877, 2010. Серія: філософія. Філософські перипетії. — Вип.41.— Харків, 2010.— С. 32-38
7. Барт Р. Мифологии / Р. Барт; пер. с фр. С. Зенина. — М.: Издательство им. Сабашниковых, 2000. — 316 с.
8. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман; [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. — М.: Логос, 2002. — 390 с.
9. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / З. Бауман; [пер. с нем.] — М.: Изд-во «Весь Мир», 2004. — 264 с.
10. Башляр Г. Избранное: Поэтика Пространства / Г. Башляр; [пер. с фр.] — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. — 376 с.
11. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма — ответы на глобализацию / Бек У.; [пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; Общ. ред. и послесл. А. Филиппова]. — М.: Прогресс-Традиция, 2001. — 304 с.
12. Библер В. С. Культура. Диалог культур / В. С. Библер // Вопросы философии. —1989. — №6. — С.31-43.
13. Бодрийяр Ж. Фатальні стратегії / Ж. Бодрийяр; [пер. з фр. Л. Кононович] — Львів: Кальварія, 2010.— 192 с.
14. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть / Ж. Бодрийяр; [пер. с фр.] — М.: Добросвет, 2000. — 387с.
15. Боров В. Ю. Культура и массовая коммуникация / В. Ю. Боров, А. В. Коваленко. — М.: Наука, 1986. — 301 с.
16. Бурдье П. Социология социального пространства / П. Бурдье; [пер. с франц.; отв. ред. перевода Н. А. Шматко]. — М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2007. — 288 с.
17. Бхабха Х. Местонахождение культуры / Х. Бхабха // Перекрестки. — 2005. — №3-4. — С. 161-191.
18. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / И. Валлерстайн; [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. — М.: Логос, 2003. — 368 с.
19. Валлерстайн И. Конструирование народа: раса, нация, этническая группа / И. Валлерстайн; [пер. с фр. под ред. О. Никифоров, П. Хицкий] // Раса, нация, класс. Двусмысленные идентичности. — М.: Логос, 2004. — С. 83-102.
20. Вахштайн В. С. Возвращение материального. «Пространства», «сети», «потoki» в акторно-сетевой теории / В. С. Вахштайн // Социологическое обозрение. —2004, —Т. 3.— № 4. — С. 94-115.
21. Вебер М. Объективность познания в области социальных наук и социальной политике. Культурология XX век / М. Вебер; [Антология пер., сост. Я. Левит]. — М.: Юрист, 1995. - 703с.
22. Гадамер Х.-Г. Деконструкция и герменевтика / Х.-Г. Гадамер // Герменевтика и деконструкция / [Под ред. Штегмайера В., Франка Х., Маркова В.Б.] — СПб.: 1999. —С. 243-255.

23. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики / Х.-Г. Гадамер; [пер. с нем.]. — М.: Прогресс, 1988. — 704 с.
24. Гидденс Э. Ускользящий мир: как глобализация меняет нашу жизнь. — М.: Изд-во «Весь мир», 2004. — 244 с.
25. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму / М. Горкгаймер; [пер. з нім. М. Д. Култаєвої] — К.: ППС-2002, 2006. — 282 с.
26. Гуссерль Э. Феноменология. Статья в Британской энциклопедии / Э. Гуссерль; [пер. с англ, предисловие и примечания В.И. Молчанова] // Логос. 1/1991 — С. 12 – 21.
27. Делёз Ж. Различие и повторение / Ж. Делёз; [пер. с фр. Н. Маньковской, Э. Юровой]. — СПб: ТОО ТК «Петрополис», 1998. — 384 с.
28. Дюссель Э. По ту сторону европоцентризма: мир система и пределы модерности / Э. Дюссель // Перекрестки. — 2008. — №1. — С. 150-174.
29. Зиммель Г. Руина // Зиммель Г. Избранное Т. 2. Созерцание жизни. — М.: Юрист, 1996. (Лики культуры) — С. 227-233.
30. Кассирер Э. Философия символических форм / Э. Кассирер // Культурология XX в. — М., 1995.— 284 с.
31. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс; [пер. с англ. О. Шкаратана]. — М.: ГУВЭШ, 2000. — 608 с.
32. Кнорр-Цетина К. Социальность и объекты. Социальные отношения в постсоциальных обществах знания / К. Кнорр-Цетина // Социология вещей: сборник статей / под ред. В. Вахштайна. — М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. — С. 267-306.
33. Лакан Ж. Телевидение / Ж. Лакан; [пер. с фр. А. Черноглазова]. — М.: ИГДК «Гнозис», Издательство «Логос», 2000. — 160 с.
34. Латур Б. Об интеробъективности / Б. Латур // Социология вещей: сборник статей / под ред. В. Вахштайна. — М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. — С.169-199.
35. Латур Б. Когда вещи дают отпор: возможный вклад «исследований науки» в общественные науки / Б. Латур // Социология вещей: сборник статей; [под ред. В. Вахштайна]. — М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. — С. 342-365.
36. Ло Дж. Объекты и пространства / Дж. Ло // Социология вещей: сборник статей / под ред. В. Вахштайна — М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. — С. 223-244.
37. Лотман Ю. М. Культура и взрыв / Ю. М. Лотман. — М.: Республика, 1992. — 233 с.
38. Маркузе Г. Одномерный человек. Исследование идеологии Развитого Индустриального Общества / Г. Маркузе; [пер. с англ. А. Юдин]. — М.: RFL-book, 1994. — 368 с.
39. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия / М. Мерло-Понти; [пер. с фр. И. С. Вдовиной, С. Л. Фокина]. — СПб.: «Ювента»-«Наука», 1999. — 608 с.
40. Нанси Ж.-Л. Corpus / Ж.-Л. Нанси; [пер. с фр. Е. Петровской и Е. Гальцовой] — М.: Издательство Ad Marginem, 1999.— 257 с.
41. Ортега-и-Гассет Х. Избранные труды / Х. Ортега-и-Гассет; [пер. с исп. / сост., предисл. и общ. ред. А. М. Руткевича]. — М.: Издательство «Весь Мир», 1997.—704 с.
42. Пітерзе Я. Н. Глобалізація як гібридизація / Я. Н. Пітерзе // Глобальні модерності. — К.: Ніка-Центр, 2008. — С. 73-105.
43. Робертсон Р. Глобалізація: часопростір і гомогенність-гетерогенність / Р. Робертсон // Глобальні модерності. — К.: Ніка-Центр, 2008. — С. 48-72.
44. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Саїд Е.; [пер. з англ. К. Ботанова, Т. Цимбал]. — К.: Критика, 2007. — 608 с.
45. Сартр Ж. П. Бытие и ничто. Опыт феноменологической онтологии./ Ж.П. Сартр; [пер. з фр., предисл., примеч. В. И. Колядко]. — М.: Республика, 2000. — 639 с.
46. Тейлор Ч. Что такое социальное воображаемое? [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nz/2010/69/te3.html>
47. Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «Политика визнання»/ Ч. Тейлор; [пер. з англ. А. Василенка]. — К.: Альтерпрес, 2004. — 172 с.
48. Турен А. Повернення дієвця / А. Турен; [пер. с фр. О. Гуджен, О. Подемченко, Т. Шваб]. — К.: «Альтерпрес», 2003. — 320 с.

49. Тхостов А. Ш. Топология субъекта (опыт феноменологического исследования)/ А. Ш. Тхостов // Вестник Московского университета. Сер. 14, Психология. 1994.— № 2.— С. 3-13;— № 3. — С. 3-12.
50. Филиппов А. Ф. Социология пространства / Филиппов А. Ф. // Логос. —2000. —№ 2. — С. 113-151.
51. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер; [пер. с нем. В. Биbihин].— М.: Издательство Ad Marginem, 1997. — 452 с.
52. Хайм М. Метафизика виртуальной реальности // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://koapp.narod.ru/hudlit/phylos/book112.htm>
53. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. 2. Всемирно-исторические перспективы / О. Шпенглер; [пер. с нем. и примеч. И. И. Маханькова]. – М.: Мысль, 1998.— 606 с.
54. Шюц А. Смысловая структура повседневного мира: очерки по феноменологической социологии/ А. Шюц. — М.: Институт Фонда "Общественное мнение", 2003. — 336 с.
55. Ясперс К. Духовная ситуация времени / К. Ясперс; [пер. с нем. М.И. Левиной] // Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М.: Политиздат, 1991 а. – С. 288–418.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://blogyka.ru>
2. <http://magazines.russ.ru/nz/2010/69/te3.html>
3. <http://dxdy.ru/topic23273.html>
4. <http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/Law-Objects-Spaces-Others.pdf>
5. <http://www.potehechas.ru/zadachi/zadachi.shtml>
6. <http://topos.ehu.lt>
7. www.pdfactory.com
8. <http://yanko.lib.ru/gum.html>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання. Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі заліку. Передбачено поточний контроль знань аспірантів у формі усного опитування, виступу з рефератами, перевірки конспектів, якості виконання завдань самостійної роботи, а також модульний контроль у формі тестування.

5. Засоби діагностики успішності навчання.

Шкала оцінювання знань:

- 90-100 балів — відмінно (A);
- 82-89 балів — дуже добре (B);
- 74-81 балів — добре (C);
- 64-73 бали — задовільно (D);
- 60-63 бали — достатньо (E)
- 35-59 балів — незадовільно з можливістю повторного складання (FX);
- 1-34 бали — незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).